

Savunma Planlamasını Etkileyen Güncel Tehditler: Göç“Arap Baharı”

Current Threats Impacting Defense Strategy: Migration "The Arab Spring Case Study"

ÖZET

Günümüzde savunma planlaması, yalnızca geleneksel askeri tehditlerle değil, aynı zamanda sosyo-politik, çevresel ve ekonomik unsurlarla şekillenen çok boyutlu bir strateji gerektirmektedir. Küresel güvenlik ortamı, asimetrik tehditler ve savaşlar, terörizm, siber saldırılar, biyolojik ve kimyasal tehditler, iklim değişikliği ve kitlesel göç gibi yeni tehdit unsurlarıyla çeşitlenmiştir. Bu tehditler, savunma politikalarını daha karmaşık ve dinamik hale getirmektedir. Özellikle kitlesel göç, son yıllarda güvenlik, istikrar ve savunma stratejilerinin yeniden şekillendirilmesine yol açan önemli bir mesele haline gelmiştir. Bu makalede öncelikle savunma planlamasını etkileyen güncel konular ve tehditlere değinilecektir. Daha sonra Göç kavramı ve göçün tarihi arka planından bahsedilerek Arap Baharı örneği ele alınacaktır. Arap Baharı sonrası yaşanan göç hareketlerinin savunma planlamasına etkisine değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Savunma Planlaması, Savunma Planlamasında Güncel Tehditler, Göç, Arap Baharı

ABSTRACT

Today, defense planning requires a multidimensional strategy shaped not only by traditional military threats but also by socio-political, environmental and economic factors. The global security environment has diversified with new threat elements such as asymmetric threats and wars, terrorism, cyber attacks, biological and chemical threats, climate change and mass migration. These threats make defense policies more complex and dynamic. In recent years, mass migration in particular has become an important issue that has led to the reshaping of security, stability and defense strategies. This article will first address current issues and threats affecting defense planning. Then, the concept of migration and its historical background will be discussed and the Arab Spring example will be discussed. The impact of migration movements after the Arab Spring on defense planning will be discussed.

Keywords: Defense Planning, Current Threats in Defense Planning, Migration, Arab Spring

GİRİŞ

Güvenlik kavramı, tehdidin algılanması ile başlamaktadır. Soğuk Savaş dönemi bitene kadar güvenlik kavramı, ağırlıklı olarak bir devletin ordusunun başka bir devletin ordusu üzerinde oluşturduğu tehdit bağlamında ele alınmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında meydana gelen belirsizlik içindeki dünya farklı bir düzene doğru evrilmiştir. Bu değişim doğal olarak güvenlik kavramı ve güvenlik algısını değiştirmiştir.

Bugünün dünyasında, uluslararası düzen içinde ülkelerin uzun süredir kabul ettiği güvenlik anlayışı değişim ve dönüşüm göstermektedir. Bu değişim ve dönüşümün temelinde teknik ve teknolojik gelişmelerin yanında küreselleşme olgusu vardır. Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrası iki kutuplu dünya düzeninin bozulması, algılanan tehdidinde değişim göstermesine sebep olmuştur. Soğuk Savaş sonrası terör, terörizm, göç ve mülteci sorunu, insan ticareti, bölgesel çatışmalar ve etnik çatışmalar gibi yeni tehditler meydana gelmiştir. Tehdit algılamalarındaki değişimi en sert şekilde tetikleyen olay 11 Eylül 2001 yılında ABD'ye karşı gerçekleştirilen terör saldırılarıdır. 11 Eylül tarihinden sonra güvenlik algılarındaki tehdit kavramlarının tepe noktasına terör ve terörizm oturmuştur. 11 Eylül saldırısı bölgesel çapta etkisi olan güvenlik sorunlarını uluslararası düzeye taşımıştır. Bu durum aslında bölgesel tehditlerin artık küresel boyutta etkileri olduğu neticesini göstermiştir. Bu bağlamda güvenlik paradigmaları ve tehdit kavramına bakış açısında değişikliklere neden olmuştur.

Ulusal güvenlik meselesi ele alınırken, bu kavramın temelinde ulusal menfaatler, bu menfaatlere yönelen tehditler ve bu tehditler karşısında alınabilecek ve alınması gereken önlemler yer almaktadır. Ulusal çıkar kavramı; Türkiye Cumhuriyeti Devleti 2945 sayılı Milli Güvenlik Kurulu ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanununda şu şekilde ifade edilmektedir: “Devletin bekası ve güvenliği ile milletin refahını sağlamak için ulaşılmaları ve korunması gereken amaçlardır”. Bu yasa maddesinde dikkat çekici olan ise “Milletin Refahı” kavramıdır. Bu

Burak Beyaz¹
Erdal Kılıç²

How to Cite This Article

Beyaz, B. & Kılıç, E. (2025).
“Savunma Planlamasını Etkileyen
Güncel Tehditler: Göç“Arap
Baharı” International Social
Sciences Studies Journal, (e-
ISSN:2587-1587) Vol:11,
Issue:10; pp:1949-1959. DOI:
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17441527>

Arrival: 01 August 2025

Published: 25 October 2025

Social Sciences Studies Journal is
licensed under a Creative
Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International
License.

¹ Öğr.Gör.Burak BEYAZ, MSÜ Kara Harp Okulu Savunma Araştırmaları Bölümü Ankara,Türkiye ORCID: 0000-0002-2788-2205

² Dr. Öğr.Gör.Erdal KILIÇ, MSÜ Kara Harp Okulu Savunma Araştırmaları Bölümü Ankara,Türkiye ORCID: 0000-0002-9308-5028

bakımdan günümüz dünyasında yaşanan birçok güvenlik problemi sadece orduları değil bir ülkenin her kurumu ve her vatandaşını ilgilendirmektedir.

Güvenlik kavramının temel basamağı tehdit algısıdır (Küçükşahin, 2006). Güvenlik kavramı ve algılanan tehdit kavramı birbirlerini etkileyen ve harekete geçiren kavramlardır. Bir ülkenin algıladığı tehditler nedeni ile göstermiş olduğu savunma refleksi karşı taraftaki ülkenin tehdit algısı olabilmektedir. Bunun sonucunda Tehdit algılayan ülke güvenlik önlemlerini artırabilir. Bu durumda karşılıklı olarak birbirini tehdit olarak algılayan ve birbirinden etkilenen durumların gerçekleşmesi sonucunu meydana getirebilir. Bu tehdit algılamaları ülkelerin savunma doktrinini hazırlama veya düzenlemesi konusunda kritik bir rol oynar. Tehdidin algılanması ile tehdide karşı önlem alınması arasındaki zaman dilimi ülkeler açısından kritik öneme sahiptir.

Tüm bu durumlar güvenlik algılamaları ve tehdit algılamalarında bir dönüşüm meydana getirmektedir. Dönüşüm dilimi içinden geçen dünyanın, yeni tehditler ile karşılaşarak olması bu dönüşümün sonucudur. Tehditlerin bu dönüşümü ulusal güvenlik konusunda da değişimin yaşanmasını kaçınılmaz kılmaktadır (Nye, 2002).

Bunun sonucunda güvenlik sorunları, sadece askeri tehditler ile kalmayarak daha fazla çeşitlilik gösterecektir. Tüm bu gelişmeler ışığında güvenlik algılarının değişimi savunma planlaması kavramının da dönüşümüne işaret etmektedir. Savunma planlaması anlayışı bu değişimler sonucunda yeni ve güncel tehditler ile karşı karşıya kalmıştır. Bu tehditler; Siber Savaş, Asimetrik savaş, Hibrit savaş, Elektronik harp, Etki odaklı harekât ve Ağ merkezli harp, Göç ve mülteci sorunu, Ekonomik tehditler ve Barışı koruma operasyonlarıdır. Bu tehditler arasında göç ve mülteci sorunu en güncel savunma planlaması tehditlerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Bunun en net yaşandığı ve somut bir şekilde algılandığı nokta ise Arap Baharı sonrası meydana gelen durumlardır. Arap baharı sonrası yaşanan göç ve mülteci meselesi tüm dünyanın ana tartışma ve tehdit konularından biri olmuştur (Rothkopf, 1998).

SAVUNMA PLANLAMASINI ETKİLEYEN GÜNCEL TEHDİTLERİN AÇIKLAMASI

Savaş, insanlık tarihi ile var olmuş ve süregelen zaman zarfından çeşitli faktörlerin etkisi ile değişen, dönüşen ve dönüşmeye devam eden bir özellik göstermektedir. Bu değişim ve dönüşümü sağlayan en önemli faktör teknolojidir. Teknik ve teknolojik ilerlemeler her sahayı dönüştürdüğü gibi savaş sahasını ve kavramını da dönüştürmektedir. İletişim teknolojilerinin çok hızlı bir şekilde ilerleme göstermesi ile hayatımıza giren internet ile kullandığımız neredeyse tüm cihazlar internet ağına bağımlı hale gelmiştir.

Günümüzde rekabet şartlarının artması ile hem özel hem de kamu iştiraklerinde bilgi teknolojileri ciddi şekilde kullanılmaktadır. Sistemlerin işleri elektronik ağlarda gerçekleştirilmekte ve depolanmaktadır. Bilgi teknolojilerinin artan etkisi birçok kolaylığı yanında sağlamış olmasına rağmen riskleri de beraberinde getirmiştir (Aslay, 24-28). Bu bağlamda siber tehdit kavramı da öne çıkmıştır. Siber tehdit kavramı bilgi teknolojilerinin olumsuz neticelerinden biridir. Bu tehditler, siber saldırılar, veri hırsızlığı, kötü maksat ile kullanılan yazılımlar şeklinde meydana gelebilmektedir. Artan bilgi teknolojileri ağı hem bireysel bazda hem de kurumsal bazda siber tehditleri arttırmaktadır.

Siber tehditlerin artmasıyla, siber güvenlik kavramı da önem kazanmıştır. Bunun sonucunda siber güvenlik kavramında da gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır. Her yeni ortaya çıkan tehdit beraberinde yeni savunma plan ve stratejilerini meydana getirmektedir. Bu tehdit algıları süreklilik arz etmektedir. Bu nedenle siber güvenlik kavramı da daimî bir şekilde devam eden bir hal almaktadır. Bu durum siber tehditlerin devamlı izlenmesi ve her daim gelişmelerin dikkatlice takip edilmesi zaruriyetini meydana getirmektedir.

Siber güvenlik kavramı tehditlerin dönüşümü ve savunma plan ve stratejilerinin dönüşüm ve değişimi açısından önemli bir nokta olmuştur. Siber Güvenlik ve Siber Savaş kavramı devletlerin sınırlarını aşan bir hüviyet göstermektedir. Bu sebeple, siber güvenlik hususunda iş birlikleri ve bilgi paylaşımı önem arz etmektedir. Kurumlar arasındaki koordinasyon siber tehditler ile mücadelede etkin bir rol oynamaktadır.

Tüm savaş konseptlerinin en önemli unsuru insandır. Siber Savaş ve siber güvenlik açısından da insan önemli bir unsurdur. Siber tehditleri oluşturan, Siber Savaşların yöneticisi ve yönlendiricisi olan insanların farkındalığı önem arz etmektedir. Çünkü siber tehditler süreklilik arz eden tehditlerdir. Bu süreklilik arz eden tehditler karşısında sürekli mücadele etme ve tehditleri fark etme konusu önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle siber ağ kullanıcılarının farkındalık seviyeleri yüksek olmak zorundadır. Bunun yanı sıra siber tehdit ve Siber Savaş kavramı durağan değildir. Siber Tehditler devamlı dönüşürken, savunma plan ve stratejileri de devamlı bir şekilde iyileştirilmeli ve güncel tutulmalıdır. Güvenlik zafiyetlerinin sürekli takibi savunma stratejilerinin sürekli güncel tutulmasını sağlayacaktır. Sonuç olarak, siber tehditler tarihin ortaya koyduğu ve teknolojik gelişmelerin meydana getirdiği karmaşaların neticesinde meydana gelmiştir. Önemli olan ise siber tehditler karşısında sürekli bir şekilde

kendini güncelleyen, farkındalığı yüksek ve her an hazır savunma plan ve stratejilerine sahip olmaktadır (Solmaz, 2024).

Asimetrik Tehditler ve Savaşlar

Asimetri kelimesi günümüzde çok fazla kullanılan bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda asimetrik olan ve olmayan durumlarda da terimler karıştırılmıştır. Asimetrik özellik göstermeyen terimler asimetrik olarak tanımlanmıştır. Bundan dolayı literatürde bir kavram kargaşası mevcuttur (Blank, 2003).

Asimetrik tehdit kavramı için; Türkiye Cumhuriyeti Milli Güvenlik Kurulunun ortaya koyduğu ifadeler şu şekildedir; “Asimetrik tehdit, yarattığı ani ve hazırlıksız durum nedeni ile ülkelerin siyasi, sosyal ve ekonomik sistemlerinde istikrarsızlıklara neden olan, düşük seviyede kuvvet ve teknoloji kullanarak etkin olmayı amaçlayan tehdit algılamasıdır” (MGK, 2006). Amerika Birleşik Devletleri Genel Kurmay Başkanlığı ise asimetrik tehdidi şu şekilde ifade etmiştir; “hasmın normal harekât tarzlarından belirgin bir şekilde farklı metotlar kullanarak, bir yandan onun zayıflıklarını istismar ederken, diğer yandan onun kuvvetlerini yıkmak ve aldatmak maksadıyla yapılan girişimleri tanımlamak için kullanılan bir terimdir” (Salisbury, 2006).

Bir başka tanımda ise; Asimetrik savaş kavramı, bir savaşta ya da çatışma esnasında taraflardan birisinin rakibi karşısında üstün konumu elde edebilmesi maksadı ile rakibinden eylem, fikir ve organizasyon bakımından fark yaratan şekilde hareket ettiği anlayıştır. Asimetrik savaş kavramı özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde Amerika Birleşik Devletleri'nde gündeme gelmeye başlamıştır. Bununla birlikte asimetrik savaş kavramının uluslararası gündemin konusu olmaya başlaması 11 Eylül 2001 yılında ABD'ye karşı gerçekleştirilen terör saldırısı sonrasındır. Saldırıyı gerçekleştiren terör örgütünün, küresel bir ağ halinde olduğu ifade edilmiştir. Bu bakımdan bir devlete karşı hamle yapan bir terör grubunun daha güçsüz olması sebebiyle asimetrik savaş yöntemini tercih ettiği sonucuna varılabilir. Ancak Soğuk Savaş sonrası birçok olay göstermiştir ki asimetrik savaş yöntemlerini devletler de kullanmaktadır. Bu durum savaş kavramına farklı bir anlayış getirmiştir (Önder, 2004).

Uluslararası tüm aktörler asimetrik savaş yöntem ve taktiklerini kullanmaktadır. Bu da göstermektedir ki asimetrik savaş kavramı sadece ordulara ait bir kavram değildir. Asimetrik savaşın politik, siyasi, diplomatik vb. boyutları da mevcuttur. Ayrıca bu durum asimetrik savaşın sadece askeri yöntemler ile gerçekleştirilemeyeceğini de göstermektedir (Önder, 2004). Bunun yanında gözle görünür müdahaleler ve sonuçlar askeri alanda gözlemlenmektedir. Asimetrik savaş kavramına top yekûn bir bakış açısı ile yaklaşan bir savunma plan ve stratejisi önem arz etmektedir.

Asimetrik tehdit ve asimetrik savaş kavramları günümüzde küresel dünyanın karmaşık tehditleri ve güvenlik bakış açıları bağlamında değerlendirilecek bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Asimetri kavramı hayatın doğal akışında var olan bir kavramdır. Asimetrik tehditler yok edilemez. Ancak asimetrik tehditler ile mücadele edebilmek ve asimetrik bir savaşı gerçekleştirebilmek için; zaman, mekân, düşman, iktisat, diplomasi, politika vb. tüm alanlar göz önüne alınması gerekmektedir. Bu bağlamda görülmektedir ki savunma plan ve stratejileri bütüncül bir şekilde algılanmalı ve gerçekleştirilmelidir (Küçükşahin, 2007).

Hibrit Savaş

Savaş kavramı değişim ve dönüşüm geçirerek günümüze kadar gelmiş bir olgudur. Günümüzde savaş kavramı yüksek yoğunlukta başlayıp ve belirli zaman ve mekanlarda gerçekleşen bir durumdan, düşük yoğunlukta seyreden ancak sürekliliği olan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum savaş kavramının işleyiş ve sürecini de değiştirmiştir. Savaş kavramında psikolojik harekât ve elektronik savaş kavramları yer almıştır. Düşük yoğunlukta seyreden ancak sürekli olan çağımız savaşlarında ise belirsizlik ve gizlilik kavramları da konuya dahil edilmiştir. Saldırının kim tarafından yapıldığının bilinmediği ve düşmanın gücünü zayıflatmaya dönük yapılan saldırılar hibrit savaş konsepti dahilinde değerlendirilmektedir. Bu tür savaş saldırılarında saldırının kim tarafından, ne zaman başlatıldığı dahi belirsizdir. Hibrit savaş kavramı içinde yanlış yönlendirme ve yanlış bilgi akışı sağlama gibi metotlarda kullanılmaktadır. Hibrit savaşlar bilgi kirliliğinin yoğun olduğu ortamlarda oluşturmaktadır.

Hibrit savaş kavramının diğer bir adı da “melez savaştır”. Savaş tarihinde çok farklı ve çeşitli teknik ve stratejilerin uygulandığı bilinmektedir. Soğuk Savaş sonrası dünyada ABD ve Rusya'nın çatışması beklenirken, vekalet savaşları ve vekil güçler sahaya sürüldü. İki büyük savaş gücü karşı karşıya geldiğinde kendi adlarına savaşıacak küçük vekil gruplar oluşturdular. Amerika tarafında Afganistan'da oluşturulan gruplar Ruslara karşı savaştılar. Ancak sonrasında Irak'ta ABD karşısında yer aldılar (Bıçakçı, 2019).

Vekalet savaşı kavramı Sovyetler Birliğinin dağılması ile farklı coğrafyalarda ortaya çıkmıştır. Bu durum yeni savaş kavramı ile de ifade edilmiştir (Kaldor, 1999). Bu yeni savaşa artık sadece askerler değil sivil gruplarda dahil

olmaya başlamıştır. Bu çeşit savaşlarda tanımlanmamış ve gizli uzlaşısı üzerine hareket eden organizasyonlar oluşmuştur. Bu geçiş dönemine Kaldor “Yeni Savaş” adını vermiştir.

1999 yılında Qiao Hiang ve Wang Xiangsui, eski savaş tanımının günümüz ihtiyaçlarına cevap veremediğini ifade ederek, savaşı, “silahlı veya silahsız güçlerin, asker veya sivil, ölümcül veya ölümcül olmayantüm araçları kullanarak hasımlara isteklerini kabul etmeye zorlaması” ifadeleri ile tanımlamışlardır (Liang ve Xiangsui, 1999:7). Bu tanım hibrit kelimesini kullanmamış olsa bile hibrit savaş kavramını ifade etmekteydi. Hibrit savaş kavramının ilk defa kamuya duyurulması ise 8 Eylül 2005 tarihinde Mattis ve Hoffman tarafından sağlanmıştır (Mattis ve Hoffman, 2005).

Hibrit savaş kavramını diğer savaşlardan ayrı kılan en temel özelliği, savaş başlamadan düşük yoğunluk seviyesinde çatışmanın başlatılmış veya sürdürülüyor olmasıdır. Eski savaş esaslarında ordular karşı karşıya gelerek savaşırken, hibrit savaş modelinde en son hadde kadar bu gerçekleşmez. Eski savaşlarda hedef düşmanın yok edilmesi iken, hibrit savaş düşmanı yıpratmak, zayıflatmak ve güçsüz kılmak üzere planlanmaktadır. Hibrit savaşlarda alt yapı, yer altı zenginlikleri ve ekonomik çalkantılar oluşturacak olan hedefler birincil hedeflerdir. Hibrit savaşlar asimetrik metotların uygulandığı ve tüm birimlerin etkin bir şekilde kullanıldığı bir savaş çeşidi olarak karşımıza çıkmaktadır (Bıçakçı, 2019).

Rus Genel Kurmay Başkanı Gerasimov 2013 yılında yayınlanan strateji belgesinde eski savaş metotlarının geride kalmaya başladığını ve yeni bir savaş çeşidinin var olduğunu ifade etmiştir (Valeriy, 2013). Gerasimov bu ifadelerde Arap Baharı konusuna odaklanmış, resmiyette bir savaşın olmadığını ancak düşük yoğunlukta seyreden bir savaş halinin mevcut olduğunu belirtmiştir. Bu durumun eski savaşlar ile karşılaştırılarak farklılıklarının ortaya konulabileceğini ifade etmiştir. Ayrıca Gerasimov hibrit savaş kavramının Amerika tarafından ortaya konulduğunu ifade etmiştir. Yapay zekâ gibi yüksek teknoloji seviyelerinin hibrit savaş kavramını içinden çıkılamayacak bir kargaşa haline dönüştürebileceği konusuna da değinmiştir. Rusya’nın bu konuda çok dikkatli olması ve hibrit savaş metotlarına karşı etkin bir savunma planlaması ve stratejisi ortaya koymasını gerekli görmüştür (Valeriy, 2013).

Elektronik Harp

Günümüz dünyasının artık herkes tarafından kabul edilen ve savaşların o olmadan gerçekleştirilemeyeceği kabul edilen bir kavram ortaya çıkmıştır. Bu kavram Elektronik Harp kavramıdır. Bugünün dünyasının artık elektronik ortamdan bağımsız düşünülmemeyeceği gibi savaşlarında elektronik olacağı konusu artık yadsınamaz bir gerçekliktir (Göktun vd., 2020). Elektronik Savaş kavramının en kapsamlı tanımı şu şekildedir: Elektromanyetik spektrumu kontrol altında tutmak maksadı ile gerçekleştirilen askeri eylemlerdir (Schleher, 1999). Elektronik Savaş, algılanan tehditlerin ve bulundukları yerlerin tespit edilmesi, algılanan tehdit sistemlerinin ortadan kaldırılması ya da düşman faaliyetlerinin azaltılması, kendi sistemlerinin düşman tarafından tespit edilmesinin veya yok edilmesinin önüne geçilmesi için kullanılan bir harp yöntemidir (Schleher, 1999).

Bu bağlamda ortaya konulan eylem ve faaliyetler; Elektronik destek, Elektronik taarruz, elektronik koruma şeklinde üç ana faaliyetten oluşmaktadır:

- ✓ Elektronik Destek: Dost ya da hasım kuvvetlere ait olan elektronik harp sistemi elemanlarının frekanslarının fark edilmesi, belirli bir şekilde sınıflandırılması, kimlik tespitlerinin yapılması ve konuşlandıkları yerin tespit edilmesi süreçlerinin tamamıdır.
- ✓ Elektronik Taarruz: Elektromanyetik sistemleri kullanmak yolu ile hasım kuvvetlerin elektronik sistemlerine girip hasar vermeyi ve belirli bir müddet etkisiz hale getirmeyi amaçlayan elektronik harp yöntemidir.
- ✓ Elektronik Koruma: Kendi elektronik sistemlerinin ya da müttefik güçlerin Elektronik sistemlerinin düşmana karşı korunması durumudur (Manual, 2012).

Etki Odaklı Harekât ve Ağ Merkezli Harp

İnsanlık tarihinin ilk zamanlarından beri insanların ölümü ile sonuçlanmasına rağmen, savaş kavramının tanımında net bir fikir birliği hala mevcut değildir. Savaş kavramı birçok karmaşık sistemi içinde barındıran ve gittikçe artan belirsizlik olgusu ile daha da karmaşılaşan bir olgu olarak sürmektedir. Savaşın nihayete ermesinin yegâne yolu zafer ya da mağlubiyet ile sonuçlanmasıdır. Bu durum karmaşıklık kavramının öne çıkmasına sebep olmuştur. Karmaşıklık ise kaos durumunu meydana getirir (Murray ve Fonstad, 2007). Kaos teorisi düzensizliğe ve kontrol dışı durumlara sebep olma durumunu oluşturmaya rağmen karmaşıklık teorisi karmaşadan düzen meydana getirme olarak ifade edilmektedir (Aktaran, Çorbacıoğlu, 2004).

Günümüz savaş tarz ve disiplinlerinde savaş alanlarındaki üstünlük meselesi, ulaşılan bilgi ve bilgiye hâkim olan birimlerin planlama, uygulama ve muharebe sonrası sonuçların değerlendirilmesi açısından bir süreç halinde zemin

bulmaktadır. Bu süreçler işletilirken alınan kararların doğruluğu ve hızlı karar verme yetenekleri doğru orantılı bir şekilde işletilmektedir. Sovyetler Birliğinin dağılması ile muharebe sahasında yaşanan değişim ve dönüşümler ile karmaşıklık sürekli artış gösteren bir hal almıştır. Artan karmaşıklık Komuta, Kontrol, Bilgisayar, Haberleşme, İletişim ve Bilgi Sistemleri gibi teknik ve teknolojik konuların önemini arttırmıştır. Komutan ve komuta kademesi karargâhı personelinin karmaşık harp sahasından doğru bilgiyi elde etmesi, sahadaki birlikleri kontrol ve koordine edebilmesi açısından elektronik ağlar üzerinden oluşturulacak sistemler silahlı kuvvetlere büyük bir esneklik yeteneği sağlamaktadır (Oğuzhan vd., 2021).

Eski savaşlar genellikle kara savaşı, deniz savaşı vb. şeklinde gerçekleşmiş ve adlandırılmıştır. Ancak günümüz dünyasında yaşanan teknolojik gelişmeler sonucunda bu unsurların birlikte ve aynı anda kullanıldığı görülmektedir. Hatta son dönemlerde savaşın uzay boyutu da bu kuvvetlere dahil olmuştur. Günümüzde müşterek harp adı altında farklı kuvvetler ve birimler aynı anda ve bütünleşmiş bir şekilde kullanılmaktadır. Bu birliklerin ve kuvvetlerin etkin ve verimli bir şekilde kullanılması amacıyla ve muharebe sahasında iletişim kopuklukları ve zafiyetler meydana gelmemesi için elektronik harp, etki odaklı harekât ve ağ merkezli komuta kontrol sistemleri muharebe sahalarında yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Bununla birlikte Ağ merkezli komuta kontrol sistemlerinin ve etki odaklı harekât kavramının geleceğin muharebe sahalarında çok daha sık bir şekilde karşımıza çıkacağı düşünülmektedir. Etki odaklı Harekât; Savaşın politik amaçlarına ulaşmak maksadı ile asker olan ya da olmayan tüm kaynakların, kabiliyetlerin, savaşın tüm evrelerinde dinamikleri harekete geçirecek şekilde ve belli bir sistem dahilinde uygulanması ile düşman kuvvetler, müttefik ya da ittifak kuvvetler ve tarafsız politika izleyenler üzerinde arzu edilen stratejik sonucun oluşturulması sürecidir. Sun Tzu'nun savaşmadan kazanmak mantalitesinden yola çıkarak o günden bugüne etki odaklı harekât mantığının süregeldiğini ifade edebiliriz. Etki odaklı harekât mantalitesine göre kuvvet kullanımı son çare olarak düşünülmektedir. Etki odaklı harekât konusunda temel hedef düşmanı teslim olmaya mecbur bırakmaktır. 20. Yüzyıl sonrasında etki odaklı harekât kavramı ve yöntemi öne çıkmaya başlamıştır.

Günümüz savaşlarında muharebe sahasının tüm karmaşasına rağmen komuta merkezinin bütüncül bir bakış açısı ile sahaya ele alması önem arz eden konular arasındadır. Sahada bilginin paylaşılması, gelecek bilginin silah sistemlerine doğrudan aktarılması, silah sistemlerinin hedef tayinlerinin anlık bir şekilde yapılması ve güncellenmesi ve tüm bu durumların iletişim bakımından komutan ve komuta karargâhı noktasında anlık koordine edilebilmesini sağlayan bu karmaşık bilgi ağı sürecine ağ merkezli harp adı verilir. Ağ merkezli harekât konsepti sayesinde komutan ve komuta karargâhının harp sahasına anlık müdahale edebilmesi mümkün hale gelmektedir. Görüldüğü üzere Soğuk Savaş sonrası daha da karmaşık bir hale gelen muharebe sahalarının anlık bilgi, doğru karar verme, sahaya hâkim olma, birlikler arasında bilgi akışı ve entegrasyon gibi konuların artan önemi ile doğru orantılı olarak etki odaklı harekât ve ağ merkezli harp kavram ve yöntemlerinin de önemi giderek artmaktadır. Bu kavramlar savunma planlaması mantalitesinin değişim ve dönüşümünü etkileyen temel unsurlar arasında yer almaktadır.

Ekonomik Tehditler

Ekonomi yani para her dönemde devletlerin gücünü gösteren temel unsurlar olmuştur. Bir devletin dışa bağımlılığı ne kadar fazla ise bağımsız devlet olma özelliği o kadar zayıftır. Bu nedenle ekonomik bağımsızlık güvenlik politikalarını ve savunma stratejilerini doğrudan etkiler. İki ülkenin karşı karşıya geldiği durumlarda genellikle kullanılan ilk silah olarak ekonomi öne çıkmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti bunun en net örneklerinden birisini Kıbrıs Barış Harekâtı sonrası yaşamıştır. Kıbrıs Barış Harekâtı sonrası Türkiye'ye uygulanan ambargonun olumsuz etkileri hala gözlemlenmektedir. Kendi kendine yetemeyen, kendi savunma silah sistemlerini üretemeyen, sivil veya askeri alandaki ekonomik bağımsızlığı henüz sağlanmamış ülkelerin ilk karşı karşıya kaldıkları düşman tehdidi ekonomik tehdittir. Bir devletin ordusunun büyüklüğü, güçlü olması ya da çok iyi taktik stratejilere sahip olması önemlidir. Ancak tüm plan ve stratejileri gerçekleştirebilmek için paraya yani ekonomik bağımsızlığa ihtiyaç vardır (Karabulut, 2006).

Küresel dünya düzeninde meydana gelen ekonomik krizler, farklı büyüklük ve etkide olmakla beraber dünyadaki bütün ülkeleri bir şekilde etkilemektedir. Savunma yönetimi ve planlaması sürecinin ana hedefinde ihtiyaç ve kabiliyetlerin tespit edilmesi ve bunları tedarik edilmesi vardır. İhtiyaçların tedarik edilebilmesi için paraya ihtiyaç vardır. Ayrıca savunma harcamaları bir devletin gider kalemleri arasında ciddi bir yer tutmaktadır. Bu bakımdan ekonomik tehditler savunma planlaması açısından önemli bir tehdit konusu olarak karşımıza çıkmaktadır (Çakıcı, 2001). Günümüz dünyasında ekonomik tehdidin bir kitle imha silahı kadar güçlü ve etkili olduğunu ifade etmek mümkündür.

Toplumlar her geçen gün kendi refah ve menfaatlerini önceleyen bir bakış açısını benimsemektedir. Bu durum savaş ve savunma harcamalarına karşı negatif tepki oluşmasına sebebiyet vermektedir. İnsanlar ordularının savaş

ve silah ihtiyaçlarının çok maliyetli olduğunu düşünmektedir. Özellikle son yıllarda Amerika Birleşik Devletleri vatandaşları bu konuda en çok tepki gösteren toplumlar arasında yer almıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nin savunma harcamaları tüm dünyanın savunma harcamalarından çok daha fazla bir ekonomik boyuttadır. İnsanlar bu durumun kendi refahları için kullanılmasını istemektedir. Bir savaş uçağı maliyeti ortalama 20 milyon dolar fiyatla tedarik edilebilmektedir. Bu rakamlar görüldüğü üzere tek bir savaş uçağı için ortaya çıkan maliyettir. Bu durumun toplum tarafından biliniyor ve takip ediliyor olması ise ve savunma planlayıcıları üzerinde baskıyı artırmakta ve savunma planlaması konusunu daha da zor bir hale getirmektedir. Ekonomik tehditler ülkeleri zayıflatıp, mücadele kabiliyetlerini azaltabilir. Ekonomik gücü yüksek olan ülkelerin krizler ile karşılaştığında etkilenme ve atlatma seviyeleri ile ekonomik gücü düşük olan ülkelerin etkilenme ve atlatma seviyeleri aynı değildir. Bu nedenle kaynakları doğru kullanmak, israf etmeden daha planlı harcamalar gerçekleştirmek ve kendi üretimini kendisi yapabilecek bir devlet haline gelmek ana hedefler olmalıdır. Eğer kendi kendine yetebilen bir ülke olabilirsiniz ve bu sayede ekonomik bağımsızlığınızı sağlayabilirsiniz ekonomik krizler ya da tehditler sizin için daha az etki oluşturabilir

Barışı Koruma Operasyonları

Barışı Koruma Operasyonları ilk defa 1948 senesinde, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından alınan karar ile Orta Doğu'da barışın tesis edilmesi amacıyla kurulmuş, bu sayede anlaşmazlıkların giderilmesi ve çatışmaya mahal vermeden uzlaşa sağlanabilmesi için önemli bir araç olarak öne çıkmıştır. Barışı koruma operasyonları küresel düzeyde sulh ve dengenin sağlanması bakımından öne çıkan bu özelliğini muhafaza etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti içinde olduğu ve imzaladığı antlaşmalar gereğince ilk defa Kore Savaşında Barışı koruma operasyonlarına katılmıştır. Kore savaşından sonra Türkiye mümkün mertebe barışı koruma operasyonlarına destek vermeye çalışmıştır. Barışı koruma operasyonları Birleşmiş Milletler misyonları altında yürütüldüğünden meşru bir zemine sahiptir. Aynı zamanda barışı koruma operasyonları sadece askerlerden ya da çatışma durumlarından ibaret değildir. Barışı koruma operasyonlarında anlaşma sağlama sonrasında imar çalışmaları, toplumu tekrar normal hale getirme çalışmaları ve sivil birçok yapının tekrar tesisi konuları da barışı koruma operasyonları kavramına dahildir.

Soğuk Savaşın bitmesi ile muharebe sahaları ve savaşın doğası değişmiştir. Buna bağlı olarak Barışı Koruma Operasyonları da değişim ve dönüşüm geçirmiştir. Barışı koruma operasyonlarının hedefleri, karakteri değişmiş ve kapsamı genişlemiştir. Barışı koruma operasyonlarında askeri birliklerin mevcudiyetinin yanında sivil kişiler ve kurumlarda bu operasyonlarda yer almaya başlamıştır. Bu durum barışı koruma operasyonları ile ilgili farklı yaklaşımlarında oluşması zorunluluğunu meydana getirmiştir.

Barışı Koruma Operasyonlarında dikkate alınması gereken bazı önemli noktalar genel anlamda şu şekildedir; Rıza kavramı, sert güç kullanmama, objektiflik, içişlerine müdahale etmeme, Kuvvet personellerinin belirli bir şemsiye altında statüye sahip olmalarıdır. Barışı Koruma Operasyonlarının başarıya ulaşması için bu beş unsurun mevcut olması gereklidir. Bu ilkeler Barışı Koruma Operasyonlarının toplumlar, devletler ve uluslararası dengeler açısından meşruiyetini sağlamaktadır (Odman, 2004).

Bu bağlamda savunma planlaması kavramı ve savunma planlayıcıları sahada asker harici kişiler ve silahlı kuvvetler harici kurumların varlığı sebebi ile sivil kişi ve kurumların güvenliği, barınması ve faaliyetlerini yerine getirmesi için her türlü ihtiyacı karşılaması adına çok yönlü bir eylem planına sahip olmalıdır.

GÖÇ KAVRAMI VE TARİHÇESİ

Göç kavramı tarih boyunca insanlığın bir gerçeği olmuştur. Bu nedenle literatürde birden çok tanımı bulunmaktadır. En geniş manası ile göç; ekonomik, toplumsal vb. sebeplerden dolayı bireylerin ya da toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye gitmesi anlamına gelmektedir (TDK, 2020). Başka bir tanımda ise; bir topluluğun çeşitli sebeplerden dolayı yaşadığı topraklardan gitmesi ya da gönderilmesi sonucu başka topraklarda yaşamaya mecbur kalması durumudur (Toros, 2008). Göç kavramı genel olarak siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel ve demografik açılardan ele alınarak çalışılması gereken bir kavramdır.

Göç kavramı insanlığın her döneminde siyasi, sosyal ve iktisadi sebeplerle meydana gelmiş ve her dönem güncel kalmış bir kavramdır. Göç kavramının etkilemediği ülke yoktur. Özellikle son dönemlerde göç olayları eski dönemlere göre artan bir eğilim göstermektedir. Birleşmiş Milletler verileri bu iddiayı destekler niteliktedir. Birleşmiş Milletler verilerine göre 2010-2020 seneleri arasında göçmen sayısı 79 milyon artış göstermiştir (BM, 2020). Bu verilerde göstermiştir ki göç meselesi güncelliğini koruyan bir durumdur. Göç meselesi toplumların demografik dağılımını, kültürel yapısını, iktisadi durumunu etkileyen bir nitelik göstermektedir (Akkaya, 1979).

Göç, günümüzde sadece bireylerin, grupların veya toplulukların coğrafi açıdan yer değiştirmesinden ibaret bir olgu olarak görülmemektedir. Bu olgu, bireylerin, grupların ve toplumların algılarındaki değişimle başlayıp, mekânsal

hareketle devam eden ve sonunda yeni çevreye uyum sağlama süreciyle tamamlanan bir dizi aşamadan oluşmaktadır (Battır, 2020). Küreselleşme, sosyal medya gibi faktörlerle birlikte artan uluslararası hareketlilik, göçü sadece coğrafi değil, aynı zamanda siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarıyla da sürekli güncel ve önemli bir konu haline getirmiştir.

Uluslararası göçün sebepleri ve sonuçları üzerine çeşitli teoriler geliştirilmiştir. Günümüz araştırmaları, çağdaş göç süreçlerinin yalnızca bir teoriyle ya da tek bir bakış açısıyla tam olarak açıklanamayacağını ortaya koymaktadır (Massey vd., 1993). Uluslararası göçü anlamaya yönelik en bilinen teoriler arasında İtme-Çekme Kuramı, Merkez-Çevre Kuramı, Göç Sistemleri Kuramı ve İlişkiler Ağı Kuramı yer almaktadır. Bu teoriler, göçün temel nedenlerini açıklamanın yanı sıra, modern dönemdeki göç hareketlerinin çeşitli yönlerini incelememize olanak tanımaktadır. Bu kuramlar hakkında kısaca bilgi sahibi olmak, göç olgusunu daha kapsamlı bir şekilde ele alabilmemizi sağlar.

İtme-Çekme Kuramı: Everett Lee, A Theory of Migration adlı makalesinde, göçün ortaya çıkmasına yol açan faktörleri dört ana kategoride ele almıştır. Bu kategoriler; i) Yaşanılan yerle ilgili faktörler, ii) Göç edilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler, iii) Engeller ve iv) Bireysel faktörlerdir (Çağlayan, 2006). Bu kurama göre hem mevcut yerleşim alanının hem de hedeflenen bölgenin çekici ve itici özellikleri bulunmaktadır. Göç kararı hem bireysel hem de kitlesel koşullar doğrultusunda şekillenir. Endüstriyel gelişmişlik ve yüksek gelir düzeyine sahip ülkeler, göçmen işçilere cazip gelmektedir; bu da göçün temel amacının ekonomik iyileşme arayışı olduğunu göstermektedir (Şahin, 2001). İtme-Çekme Kuramına göre, gelişmiş ve endüstrileşmiş ülkeler, kendi ülkelerinde iş bulamayan ya da düşük maaşlarla sosyal güvenceden yoksun çalışan kişilere çekici bir ortam sunmaktadır. İşgücü göçü bağlamında, mevcut ülkedeki çalışma koşulları itici faktörleri oluştururken, hedef ülkenin sunduğu çalışma koşulları ise çekici etmenler arasında yer almaktadır (Aksoy, 2012). Hem bireysel hem de kitlesel göçlerde itici ve çekici faktörler, göçün en belirleyici sebeplerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Merkez-Çevre Kuramı: Immanuel Wallerstein'in 1974 yılında yayımlanan The Modern World System adlı eserine dayanan Merkez-Çevre Kuramı, uluslararası göçün kökenini, 16. yüzyılda şekillenen ve küresel ölçekte yayılan dünya pazarının yapısına bağlamaktadır (Massey vd., 1993). Dünya Sistemleri Kuramı olarak bilinen bu yaklaşım, göçü sosyalist bir perspektiften ele alarak, göç sürecini sömürgecilikle ilişkilendirir (Mutluer, 2003). Bu kurama göre, dünya büyük bir pazar gibi düşünülmeli ve 16. yüzyılda hâkim olan sömürgeci yapı, günümüzde de bir şekilde devam etmektedir. Küreselleşme süreci ile, gelişmiş ülkeler, teknoloji, üretim, hammadde, sermaye ve emek üzerinde kontrol sağlayarak üstünlük elde etmektedir. Bu durum, işgücünün çevre ülkelerden merkez ülkelere doğru hareket etmesine yol açmaktadır (Aksoy, 2012). Çevre ülkelerdeki işgücü, hammadde ve topraklar, dünya pazarlarının etkisi altına girdikçe, dışa yönelik göç hareketleri artmakta, bu göçlerin büyük bir kısmı gelişmiş ülkelere yönelmektedir (Abadan vd., 2006). Merkez ülkeler, üretim maliyetlerini düşürmek amacıyla ucuz işgücü kullanmayı tercih etmektedir. Ancak, Dünya Sistemleri Kuramı, sermayenin çıkarlarını belirleyici faktör olarak görmesi ve küreselleşmenin yapısal boyutlarına fazla odaklanması nedeniyle eleştirilmiştir. Bu yaklaşım, göç kararlarını insan faktöründen bağımsız bir şekilde analiz ederek, bireylerin ve grupların motivasyonlarını yeterince göz önünde bulundurmadığı için eleştiri almıştır (Toksöz, 2006).

Göç Sistemleri Kuramı: Uluslararası ilişkiler bağlamında, ekonomik ve siyasal temellere dayalı olarak geliştirilmiş bir kuramsal yaklaşımdır (Çağlayan, 2006). Bu kurama göre, belirli tarihsel bağlara sahip olan ve birbirleriyle ilişkili iki ya da daha fazla ülke arasında, göçmen protokollerine dayalı bir göç sistemi kurulmaktadır. Kuramın temel özelliği, göç ilişkilerinin oluşmasından önce bu ülkeler arasında ekonomik, siyasal veya askeri düzeyde bir bağın mevcut olmasıdır. Örneğin, Birinci Dünya Savaşı'nda müttefik olarak yer alan Almanya ve Türkiye arasındaki sonradan gelişen göç sistemi, bu kuram çerçevesinde verilebilecek bir örnektir (Aksoy, 2012).

İlişkiler Ağı Kuramı: Bu kuram, göç olaylarını yalnızca nedensel ilişkiler üzerinden değil, aynı zamanda göçmenler arasındaki iletişim bağları açısından da incelemektedir. Bir ülkeye göç etmiş ve orada yerleşmiş olan kişiler ile, o ülkeye göç etmeyi planlayan veya yeni göç eden kişiler arasında bir iletişim ve ilişki ağı oluşmaktadır. Bu ağda, akrabalar, hemşeriler ve arkadaşlar arasında bir dayanışma gelişir; bu dayanışma, göçü teşvik eden önemli bir faktör olarak ortaya çıkar (Mutluer, 2003). İlişkiler ağı, aynı zamanda yer değiştirme sürecindeki maliyet ve riskleri azalttığı için, uluslararası göç olasılığını artırır (Massey vd., 1993). Özellikle ekonomik nedenlerle yapılan göçlerde ve günümüzde daha fazla dikkat çeken emekli göçlerinde, ilişkiler ağının önemli bir rolü vardır. Göçmen ağlarının varlığı, göç hareketlerini sürekli hale getiren bir döngü oluşturur. Bu ağların, göçmenlerin yeni toplumlara uyum sağlamalarındaki etkilerine bakıldığında hem olumlu hem de olumsuz yönlerinin bulunduğu görülmektedir. Bir yandan, göçmen ağları yeni gelen göçmenlerin sosyal uyumunu kolaylaştırabilirken, diğer yandan bazı durumlarda bu ağlar, göçmenleri geldikleri toplumdan izole edip, sadece kendi gruplarıyla etkileşimde olmaya yönlendirebilir. Bu durum, göçmenlerin temel ihtiyaçlarını kendi grupları içinde karşılamalarına ve yerleştikleri toplumla temastan kaçınmalarına neden olabilir (Çağlayan, 2006).

ARAP BAHARI ÖRNEĞİ

2010 yılı sonunda Tunus'ta başlayan iktidar karşıtı halk gösterileri, 2011 yılında Libya, Mısır ve Suriye başta olmak üzere Cezayir, Bahreyn, Sudan, Yemen ve Lübnan gibi Kuzey Afrika ülkelerinde büyük halk ayaklanmalarına yol açtı. Uluslararası ilişkiler literatüründe bu sürece "Arap Baharı" adı verilmiştir. Arap Baharı sürecinde yaşanan olaylar, uluslararası toplum üzerinde pek çok açıdan beklenmedik ve çok yönlü etkiler yaratmıştır. Bu etkilerden biri de bölgedeki ülkelerden Avrupa başta olmak üzere diğer bölgelere doğru meydana gelen kitlesel göç hareketleridir. Tunus ve Libya'da halk ayaklanmaları patlak verdikten sonra, bu ülkeler, yasa dışı yollarla İtalya'ya geçmeye çalışan çok sayıda göçmenin kalkış noktası haline gelmiştir. Avrupa Birliği ile en güçlü ilişkilere sahip Akdeniz komşularından biri olan Tunus, coğrafi konumu nedeniyle başta AB ülkeleri olmak üzere birçok ülkeye göç vermektedir. Arap Baharı sonrasında yaşanan uluslararası göç hareketleri, AB'nin göç politikalarında köklü değişiklikler yapılmasının gerekliliğini gözler önüne sermiştir.

Arap coğrafyası, batıda Atlantik Okyanusu'ndan doğuda Umman Denizi'ne, kuzeyde Akdeniz'den güneydoğuda Afrika Boynuzu ve Hint Okyanusu'na kadar uzanan, Arapça konuşulan geniş bir alanı kapsar. Bu bölge, Arap Coğrafyası olarak bilinir ve dünyanın en eski yerleşim alanlarından biridir. Mezopotamya'dan Nil Nehri'ne kadar uzanan bölge, birçok farklı medeniyete ve inanca ev sahipliği yapmış bir alandır. Bu sebeple hem ekonomik hem de kültürel açıdan son derece önemli bir coğrafi bölgeyi temsil etmektedir.

Geçtiğimiz yüzyılın başından itibaren siyasi yapıları yeniden şekillenen Arap ülkelerinde, insan hakları ve temel özgürlükleri ihlal eden, antidemokratik ve otoriter yönetimler uzun yıllar boyunca iktidarda kalmıştır. Bu baskıcı yönetimler, halkın temel haklarını kısıtlamış ve özgürlüklerin giderek daha fazla sınırlandırılmasına neden olmuştur. Bu durum, bölge halklarının hoşnutsuzluğunu ve tepkisini tetiklemiştir. Arap Bahar'ına yol açan halk hareketlerinin gelişimine baktığımızda, pek çok faktörün etkili olduğunu görmekteyiz. Otoriter yönetimlerin baskıcı tutumları, insan hakları ihlalleri, artan yoksulluk ve işsizlik gibi siyasi ve ekonomik sorunlar, küreselleşmenin etkisiyle genç nüfusun artan bilinçlenmesi, Arap Bahar'ına giden sürecin başlıca sebepleridir.

Mısır, Yemen, Tunus, Suriye ve Fas gibi ülkeler, doğal kaynaklar açısından görece daha fakir olan ülkelerdir. 2008 küresel ekonomik krizinin ardından bu ülkeler ciddi gelir kayıplarına uğramış, 2010 yılında ise gıda ve enerji fiyatlarındaki önemli artış, halk arasında huzursuzluğu daha da derinleştirmiştir (Öztürkler, 2012). Özellikle üniversite mezunu gençler arasında yüksek işsizlik oranları ve gelir dağılımındaki eşitsizlikler, Tunus ve Mısır gibi ülkelerde toplumsal gerilimlere yol açmış ve bu gerilimler halk hareketlerinin patlak vermesinde önemli bir rol oynamıştır.

Arap Baharı (2010-2011), Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da büyük çaplı toplumsal ayaklanmalara neden olarak, pek çok ülkede rejim değişikliklerine, iç savaflara ve derin sosyo-politik krizlere yol açmıştır. Bu süreç, aynı zamanda geniş göç hareketlerini tetiklemiş, milyonlarca insanın evlerinden zorla çıkmasına ve bölgedeki istikrarsızlığın daha da artmasına sebep olmuştur. Söz konusu göçler hem göç veren hem de göç alan ülkelerde güvenlik tehditlerini artırmış ve savunma stratejilerinin yeniden şekillenmesine yol açmıştır.

Arap Baharı sonrası gerçekleşen göç hareketleri, özellikle Avrupa'ya doğru yönelen büyük akınlarla birlikte, savunma stratejilerinin birçok farklı alanda yeniden yapılandırılmasına yol açmıştır. Bu süreç, sınır güvenliği, terörle mücadele, yerinden edilmiş nüfusların yönetimi ve insani yardımlar gibi alanları etkilemiş ve devletlerin askeri ile sivil stratejilerini yeniden gözden geçirmelerini sağlamıştır. Ayrıca, yaşanan göç dalgası, uluslararası iş birliği ve diplomatik ilişkilerde de belirgin değişikliklere neden olmuştur.

1. Kitlesel göç hareketleri, özellikle Avrupa'ya yönelen göçmen akınları, sınır güvenliği ve kontrolünü önemli bir mesele haline getirmiştir. Göçmenlerin arasında yer alan terörist gruplar ve silahlı militanlar, güvenlik tehditlerini artırmış ve bu durum, devletlerin askeri ve istihbarat stratejilerinde köklü değişiklikler yapmalarını zorunlu kılmıştır. Bu gelişmeler, sınır güvenliğini güçlendirecek askeri önlemlerin alınması, sınırda ortak operasyonlar düzenlenmesi ve bölgesel iş birliğinin artırılması gerektiğini gündeme getirmiştir.

2. Arap Baharı'nın ardından özellikle Suriye, Libya ve Irak'taki çatışmalar, terör örgütleri ve radikal grupların etkisini artırmıştır. Göçmen akınları, bu grupların gizlenmesi ve uluslararası alanda hareket etmeleri için bir zemin oluşturmuştur. Bu durum, savunma stratejilerinin terörle mücadeleye odaklanmasını ve uluslararası güvenlik iş birliklerinin güçlendirilmesinin önemini ortaya koymuştur.

3. Arap Baharı sonrasında yaşanan kitlesel göç, milyonlarca insanın evlerini terk etmesine ve yerinden edilme krizlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu durum, yalnızca insani bir kriz değil, aynı zamanda ulusal güvenlik ve istikrarı da derinden etkileyen bir soruna dönüşmüştür. Yerinden edilmiş kişilerin barınması, korunması ve topluma entegrasyonu, devletlerin sosyal hizmetler ve güvenlik altyapılarını büyük ölçüde zorlayan bir mesele haline gelmiştir.

4.Göç, sadece ulusal güvenlik açısından değil, aynı zamanda uluslararası bir sorun olarak da önemli bir yer tutmuştur. Arap Baharı'nın ardından Avrupa'ya yönelen büyük göç akını, AB ülkeleri arasında siyasi ve diplomatik gerilimlerin artmasına neden olmuştur. Göç politikalarının uyumsuzluğu ve güvenlik tehditlerinin yönetimi konusunda farklı devletlerin benimsediği farklı yaklaşımlar, uluslararası iş birliğini zorlaştırmış ve savunma stratejilerinin daha koordineli bir şekilde şekillendirilmesi gerektiğini gündeme getirmiştir.

5.Arap Baharı sonrası yaşanan göç, sadece siyasi ve ekonomik nedenlerden değil, aynı zamanda çevresel tehditlerden de kaynaklanmaktadır. İklim değişikliği, kuraklık ve su kaynaklarının tükenmesi gibi çevresel faktörler, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki göç hareketlerini hızlandırmıştır. Bu durum, savunma stratejilerinin çevresel güvenlik tehditlerini göz önünde bulundurması gerektiğini ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Günümüzde savunma planlaması, yalnızca geleneksel askeri tehditlere karşı geliştirilen stratejilerle sınırlı kalmamakta; siber saldırılar, asimetrik ve hibrit savaş yöntemleri, ekonomik kırılganlıklar, iklim değişikliğinin yarattığı çevresel riskler ve kitlesel göç hareketleri gibi çok boyutlu tehditlerle şekillenmektedir. Bu yeni tehdit unsurları, devletlerin güvenlik algısını ve savunma stratejilerini sürekli olarak dönüştürmekte; sınır güvenliğinden enerji arz güvenliğine, toplumsal istikrardan uluslararası iş birliklerine kadar geniş bir yelpazede etkiler yaratmaktadır. Dolayısıyla savunma planlaması, artık yalnızca askeri kapasiteyi güçlendirmeyi değil, aynı zamanda sosyo-politik, ekonomik ve çevresel faktörleri de kapsayan bütüncül ve dinamik bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır.

Arap Baharı örneği, kitlesel göçün, modern savunma planlamasında yalnızca askeri tehditleri değil, aynı zamanda insani, diplomatik ve çevresel boyutları da içeren çok yönlü bir güvenlik sorunu haline geldiğini ortaya koymaktadır. Bu süreç, savunma stratejilerinin sadece askeri müdahalelerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda sınır güvenliği, terörle mücadele, yerinden edilmiş nüfusların yönetimi, uluslararası iş birliği ve çevresel tehditlerin de göz önünde bulundurularak şekillendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Arap Baharı sonrasında yaşanan göç akınları, savunma planlamasının geleneksel anlayışlarının ötesine geçilmesi gerektiğini ve küresel güvenlik ile istikrarı sağlamak için daha kapsamlı ve bütünsel stratejilerin geliştirilmesinin önemini göstermektedir.

Arap Baharı, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki toplumsal, siyasi ve ekonomik yapıları köklü bir şekilde değiştirmiş ve göçü küresel bir mesele haline getirmiştir. 2010 yılında Tunus'ta başlayan halk isyanları, hızla diğer bölgelere yayılmış ve bunun sonucunda rejim değişiklikleri, iç savaşlar, toplumsal huzursuzluklar ve ekonomik zorluklar yaşanmıştır. Bu süreç, milyonlarca insanın göç etmesine ve kitlesel bir yerinden edilme hareketinin başlamasına yol açmıştır. Bu büyük göç dalgası, sadece bölgesel değil, dünya genelinde güvenlik ve istikrar açısından ciddi bir tehdit oluşturmıştır.

Arap Baharı ile, göç olgusu sadece bir insani kriz değil, aynı zamanda çok boyutlu bir güvenlik meselesi olarak ortaya çıkmıştır. Sınır güvenliği, terörle mücadele, yerinden edilmiş nüfusların yönetimi, diplomatik ilişkiler ve çevresel faktörler, savunma stratejilerinin yeniden şekillenmesine yol açmıştır. Avrupa gibi göç alan ülkeler, yeni güvenlik tehditlerine karşı önlemler alırken, uluslararası iş birliğini güçlendirmek adına çeşitli adımlar atmıştır. Ancak, bu süreç aynı zamanda diplomatik düzeyde zorlukları da beraberinde getirmiştir.

Arap Baharı sonrasında yaşanan göç, yalnızca siyasi veya ekonomik bir mesele olmanın ötesine geçmiş, çevresel, insani ve güvenlik boyutlarıyla daha karmaşık bir hale gelmiştir. İklim değişikliği, su kıtlığı ve diğer çevresel tehditler, bu göç hareketlerinin derinleşmesine yol açan önemli unsurlar olmuştur. Bu nedenle, savunma planlamalarının yalnızca askeri önlemlerle sınırlı kalmaması, çevresel güvenlik, diplomatik ilişkiler ve insan hakları gibi alanları da kapsayan kapsamlı bir yaklaşım benimsenmesi gerektiği açıkça ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak, Arap Baharı sonrası meydana gelen göç hareketleri, küresel güvenlik ve istikrarı sağlamak için uluslararası iş birliğinin ve çok taraflı diplomatik çabaların gerekliliğini bir kez daha gözler önüne sermektedir. Bu göç akımlarının yönetimi, sadece göçmen kabul eden ülkelerin değil, tüm uluslararası toplumun ortak sorumluluğudur. Daha etkili ve sürdürülebilir çözümler geliştirmek için, ülkeler arası iş birliğinin derinleştirilmesi ve küresel güvenlik tehditlerinin çok boyutlu bir perspektiften ele alınması gereklidir.

KAYNAKÇA

Aabo, T., & Eriksen, N. B. (2018). Corporate risk and the humpback of CEO narcissism. *Review of Behavioral Finance.*, 10, 252-273.

Aabo, T., Als, M., Thomsen, L., & Wulff, J. N. (2020). Watch me go big: CEO narcissism and corporate acquisitions. *Review of Behavioral Finance.*

- Agnihotri, A., & Bhattacharya, S. (2019). CEO narcissism and internationalization by Indian firms. *Management International Review*, 59(6), 889-918.
- Ahmet KÜÇÜKŞAHİN, Tamer AKKAN, DEĞİŞEN GÜVENLİK ALGILAMALARI İŞİĞİNDA TEHDİT VE ASİMETRİK TEHDİT, <https://arastirmax.com/en/system/files/dergiler/262/makaleler/5/arastirmax-degisen-guvenlik-algilamaları-isiginda-tehdit-asimetrik-tehdit.pdf> Erişim Tarihi: 10.01.2025.
- Armağan Kuloğlu, “Broken Balances After The Cold War: Searches for Regional Stability”, The Thirteenth International Conference on Security and Cooperation, Antalya, 2003, s.102.
- Aslay, F. (2017). Siber Saldırı Yöntemleri ve Türkiye’nin Siber Güvenlik Mevcut Durum Analizi. *International Journal of Multidisciplinary Studies and*
- Bıçakçı,2019, Hibrit Savaş, https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/11/HibritSavas_SalihBicakci_v.1.pdf
- Büyükanıt YAŞAR, “Küreselleşme ve Uluslararası Güvenlik” Sempozyumu Açış Konuşması, 29 Mayıs 2003. (http://www.tsk.mil.tr/bashalk/konusma_mesaj/2003/saremaciskonusmasi_290503.htm)
- ÇAKICI, E. (2001), “2000–2001 Yılı Ekonomik Krizlerin Sebepleri ve Sonuçları”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Eylül-Ekim Ekonomik Kriz Sayısı, 475–490.
- ÇORBACIOĞLU, S., 2004. Çevrelerindeki değişime adapte olabilen sosyo-teknik sistemler ve kriz yönetimi. 3.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi 25-26 Kasım 2004, Eskişehir, Kongre Bildiri Kitabı, 537-546.
- David J.Rothkoph, “Cyberpolitics: The Changing Nature of Power in the Information Age,” *Journal of International Affairs*, No: 2, Spring 1998, s. 342-350
- David Salisbury, “Asymmetric Warfare and the Geneva Conventions: Do we need a new Law of Armed Conflict in the Age of Terrorism?”, <http://wps.cfc.forces.gc.ca/papers/nssc/nssc4/salisbury.doc>, 5 Ocak 2006.
- Engin Önder, Soğuk savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Güvenlik Anlayışında Yaşanan Değişim:Asimetrik Savaş Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Eylül 2004, s.96, 97.
- Engin Önder, Soğuk savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Güvenlik Anlayışında Yaşanan Değişim:Asimetrik Savaş Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Eylül 2004, s.98. Erişim Tarihi: 10.01.2025
- EW in Operations, Field Manual, Hq., Department of the Army, USA, Nov. 2012.
- Innovative Technologies , 24- 28. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3238091>
- Joseph S. Nye Jr, *The Paradox of American Power: Why the World Only Superpower Can’t Go it Alone*, New York, Oxford University Press, 2002, s.57
- Kaldor, M. (1999). *New and Old Wars: Organized violence in a Global Era*. Standord: Stanford University Press.
- Karabulut, Ali Nedim. “Türkiye’deki Dışa Bağımlılığın Ülke Güvenliğine Olan Stratejik Etkileri”. *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 2, sy. 3 (Eylül 2006): 74-95.
- Küçükşahin, Ahmet. “Güvenlik Bağlamında, Risk ve Tehdit Kavramları Arasındaki Farklar Nelerdir Ve Nasıl Belirlenmelidir?”. *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 2, sy. 4 (Eylül 2006): 7-41.
- Liang, Qiao - Wang Xiangsui (1999). *Unrestricted*. Pekin: PLA Literature and Arts Publishing.
- Mattis, N. James ve Frank Hoffman (2005). “Future Warfare: The rise of hybrid wars”. *Proceedings*, <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2005/november/future->
- Milli Güvenlik Kurulu Web Sayfası, (Çevrimiçi) <http://www.mgk.gov.tr/sss.html>, 5 Ocak 2006.
- Milli Güvenlik Kurulu Web Sayfası, (Çevrimiçi) <http://www.mgk.gov.tr/sss.html>, 5 Ocak 2006.
- MURRAY B., FONSTAD M. A., 2007. Preface: Complexity (and simplicity) in landscapes. *Elsevier/Science Direct: Geomorphology* 91 (2007) 173–177.
- Sargun GÖKTUN, Serdar BAKLAN, Sedat TÜRE, Yavuz TUĞCU, ELEKTRONİK HARP, https://www.milsoft.com.tr/wp-content/uploads/2020/12/Elektronik-Harp_MilSOFT.pdf
- Schleher, C., *EW in the Information Age* (1st ed.). Norwood: Artech House, 1999.

Solmaz, Siber Güvenlik Tarihindeki Dönüm Noktaları:Tehditlerin Evrimi ve Savunma Stratejileri <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3238091> Erişim Tarihi: 15.01.2025 (ORCID: 0000-0001-9767-5247)

Stephen J. Blank, Rethinking Asymmetric Threats, Carlisle, U.S. Army War College Strategic Studies Institute Publications, 2003, s.3.

Valery Gerasimov, “The Value of Science Is in the Foresight: New Challenges Demand Rethinking the Forms and Methods of Carrying out Combat Operations,” trans. Robert Coalson, Military-Industrial Kurier, 27 February 2013, accessed 27 October 2015, <http://www.theatlantic.com/education/archive/2015/10/complex-academic-writing/412255/>.